

Voorbij de kunst

Anders kijken naar kunst met jongeren

Yotka Kroeze & Jobbe Holtes

palm|slag

Inhoudsopgave

<i>Voorwoord</i>	Een andere blik op kijken
<i>Inleiding</i>	Kijken is een activiteit Verruim je blik
<i>Hoofdstuk 1</i>	Een nieuw tijdperk Veranderingen Denkonderwijs Intrinsieke motivatie
<i>Hoofdstuk 2</i>	Het romantische beeld van kunst Jongeren motiveren voor het kijken naar kunst
<i>Hoofdstuk 3</i>	Jongeren en kunst
<i>Hoofdstuk 4</i>	Leren kijken naar kunst Esthetische ontwikkeling
<i>Hoofdstuk 5</i>	Kijk op waarneming Gefilterde werkelijkheid Bedrog Diversiteit Oordeel niet te vroeg
<i>Hoofdstuk 6</i>	Kunst kijken met een persoonlijke vraag Art Based Learning Leven met een vraag Beleving en leven verbinden Aan de slag met een kunstwerk
<i>Hoofdstuk 7</i>	Kunst kijken vanuit je eigen perspectief Visual Thinking Strategies Drie vragen De gespreksleider Ontwikkeling zichtbaar maken
<i>Hoofdstuk 8</i>	Kunst kijken door te onderzoeken Visible Thinking Denken inzichtelijk maken Routine en nieuwsgierigheid Een kunstwerk bekijken Doelgericht

Hoofdstuk 9   Blik op verbinding
De juiste prikkel
Kunst in context

Verantwoording

Dankwoord

Kijken is een activiteit

De basis van vakken als Kunst Algemeen of andere vormen van kunstbeschouwing bestaat uit het maken van iconografische beschrijvingen. Iedere lesmethode is voor een deel op deze manier van kijken gebaseerd. In de iconografie wordt gezocht en gekeken naar betekenissen om daardoor meer informatie over het beeld te krijgen. Er kan worden ingegaan op de diepere symboliek van details. De iconografie bestaat uit drie tot vier stappen met ieder een eigen werkwijze, zoals het beschrijven van wat je ziet, interpreteren van wat je ziet, op zoek gaan naar betekenissen en het onderwerp in context plaatsen.

Een andere benadering van de beeldende kunst is de morfologie. Morfe is het Griekse woord voor vorm en morfologie richt zich dan ook op de uiterlijke verschijningsvorm van een kunstwerk. Denk aan de vorm, de compositie, het kleurgebruik, de lichtinval of ruimte van een kunstwerk. Ieder kunstobject is van een specifiek materiaal gemaakt en is bedoeld om met het oog te onderzoeken.

De vorm waarin we kunst in de klas willen beschouwen verandert. Door een iets andere aanpak kan kunst kijken bijdragen aan de beoogde 21st century skills en kan beleving een grotere rol spelen in kunstbeschouwing. Feitelijke kennis over een kunstwerk kun je nu gemakkelijk vinden door gebruik van digitale media. Daarom is het belangrijk dat we proberen jongeren te stimuleren om uit eigen enthousiasme deze kennis op te zoeken. Dat neemt niet weg dat we geen aandacht meer hoeven te besteden aan het verfgbruik, de mythen die verbeeld zijn of de driehoekscompositie. Maar we kunnen de werkvorm veranderen om tot deze kennis te komen.

Ontwikkelaars en kunstvakdocenten doen hard hun best om lesmateriaal te ontwikkelen dat fris en vernieuwend is. Geen luistercolleges, maar activerende opdrachten die meer op de beleving van

de jongere zelf ingaan. Dit kan bijvoorbeeld al door op een andere manier informatie te verstrekken dan we tot nu toe van musea, galeries en kunstinstellingen gewend zijn. Het is nu gebruikelijker om eerst een kunstwerk te bekijken, dan het bordje ernaast te lezen waarmee we vervolgens zelf betekenis aan het werk zouden moeten kunnen verbinden. In de praktijk werkt dit niet voor iedereen. Je hebt specifieke kennis nodig om op deze manier verbindingen te kunnen leggen.

Er wordt in musea volop geëxperimenteerd met variaties op deze traditionele volgorde. Bijvoorbeeld door tijdens het museumbezoek de kennis die wordt opgedaan te koppelen aan een app. In de app wordt de bezoeker uitgedaagd om proefondervindelijk dingen te weten te komen over het kunstwerk, het onderwerp of andere dingen, waardoor de verbinding met het kunstwerk ontstaat. Of musea laten informatie juist compleet weg, waardoor de bezoeker de betekenis helemaal uit zichzelf moet halen.

In andere experimenten wordt er eerst informatie verstrekt, voordat de bezoekers kunst gaan bekijken. Op deze manier weten ze al van alles over het museum en de kunst die ze gaan bekijken. Dit concept is geleend uit het onderwijs en staat bekend als Flipping the Classroom. Het blijkt dat bezoekers die op deze wijze het museum bezoeken, langer naar kunstwerken kijken. Ook duren gesprekken over een kunstwerk langer en zijn ze meer onderzoekend. Het creëren van persoonlijke betrokkenheid is in alle gevallen het uitgangspunt van deze experimenten. Het stellen van goede vragen kan bijdragen aan nieuw begrip en perspectief.

Niet alleen wordt er geëxperimenteerd met nieuwe vormen in het aanbod van informatie over kunst, maar ook de vorm van het aanbod. Musea experimenteren met de mogelijkheden van tablets,

internet, projecties, games, enzovoorts om de interactie tussen de kunst, het verhaal en het museum zo spannend mogelijk te maken. Ook wordt het met behulp van projecten zoals Google Arts & Culture steeds gemakkelijker om een virtueel bezoek te brengen aan verschillende musea in de wereld. Dan bewonder je de kunstwerken uit andere steden gewoon vanuit je huiskamer. Dit soort initiatieven maakt kunst kijken heel toegankelijk.

Verruim je blik

Met *Vorbij de kunst* willen we je stimuleren om verder te kijken dan de formatieve aspecten, maar ook verder dan de belevingswereld van jongeren. Leer specifieke vragen stellen om het kijken onder woorden te brengen. Je sleutelt procesmatig aan het vocabulaire van jongeren, maar ook aan hun begrip, oordeel en verbeeldingsvermogen. Door goed te kijken en te onderzoeken hoe je zelf kijkt, krijg je als individu meer inzicht in jezelf of in specifieke vraagstukken. Door jongeren bewust te maken van hun eigen gedachten en ideeën over een kunstwerk en de omgeving waarin het staat, help je hun eigen cultureel (zelf)bewustzijn te ontwikkelen. Maar dat niet alleen; je helpt ze ook om denkvaardigheden te ontwikkelen. Vaardigheden waarmee je opgedane kennis kunt toepassen.

Naast het geven van inzichten en vaardigheden sporen we je ook aan om niet alleen het kennen en kunnen van jongeren, maar ook die van jezelf te vergroten door veel te oefenen. Want je kunt pas langer met een groep naar kunst gaan kijken wanneer je bewust bent van je eigen kijkgedrag. Maak gebruik van de opdrachten, voorbeelden en tips. Denk met de groep mee. Ga gezamenlijk op ontdekking en maak van jongeren echte onderzoekers en actieve kijkers!

**Leven en werken in
de 21e eeuw bete-
kent leven en werken
met technologie en
'nieuwe' media.**

– 21st century skills NL